

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗІ СТУДЕНТАМИ-БАКАЛАВРАМИ

DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING IN UNDERGRADUATE STUDENTS DURING ENGLISH CLASSES

У статті представлено підходи до розвитку критичного мислення у студентів-бакалаврів під час занять з англійської мови. Узагальнені підходи до визначення критичного мислення у науковій літературі (когнітивна навичка, яка необхідна студентам, щоб реагувати на різні складні проблеми, які виникають у їх особистому та професійному житті. В основі критичного мислення є ряд інших когнітивних навичок, таких як аналіз, інтерпретація, оцінка, пояснення, умовивід та саморегулювання). Визначено основні якості людини з розвинутим критичним мисленням (гнучкість під час виконання завдань; наполегливість для досягнення поставлених цілей; готовність виправляти помилки; чітке усвідомлення кінцевої мети власної діяльності, пошук компромісних рішень; готовність до планування власної діяльності). Установлено, що розвитку критичного мислення сприяє формування дієвого навчального середовища. Для цього викладачі повинні ставити запитання, заохочувати висловлювати різновекторні думки та залучати студентів до виконання практичних завдань, які стимулюють брати активну участь у навчанні. Викладачі повинні обирати види діяльності, виходячи з рівня мислення студентів та цілей курсу чи завдання. Зазначається, що навчально-виховний процес з розвитку критичного мислення має бути побудований вдумливо та цілеспрямовано, з зазначенням цілей навчання. Необхідним є також алгоритм заходів та методів, що сприяють розвитку навичок критичного мислення базового та вищого рівнів, а також використання новітніх технологій для реалізації заходів, що підтримують зазначені цілі навчання. Установлено, що технологія та базова модель критичного мислення передбачає у своєму процесі наявність трьох фаз: виклик; осмислення; рефлексія. Ця модель організована у суворій послідовності та гарантує очікуваний результат у діях студентів. Розроблені технології критичного мислення можна використовувати як на окремих етапах роботи, так і у їх сукупності.

Ключові слова: розвиток критичного мислення, студенти, заняття з англійської мови, осмислення, рефлексія.

The article presents some approaches to the development of critical thinking in undergraduate students during English classes. Generalized approaches to the definition of critical thinking in scientific literature (a cognitive skill that students need to respond to various complex problems that arise in their personal and professional lives) are given. It is found that critical thinking is based on a number of other cognitive skills, such as analysis, interpretation, evaluation, explanation, inference, and self-regulation. The main qualities of a person with developed critical thinking are defined (flexibility in performing tasks; persistence in achieving set goals; readiness to correct mistakes; clear awareness of the ultimate goal of one's activities, search for compromise solutions; and readiness to plan one's own activities). It is established that the development of critical thinking is facilitated by the formation of effective educational environment. To do this, teachers should ask questions, encourage divergent thinking, and engage students in practical activities that mean active participation in learning. Teachers should choose activities based on the students' level of thinking and the learning objectives of the course or assignment. It is noted that the educational process for the development of critical thinking should be built thoughtfully and purposefully, with clear learning goals. An algorithm of activities and methods that contribute to the development of critical thinking skills at the basic and higher levels, as well as the use of the latest technologies for the implementation of activities that support the specified learning goals, is also necessary. It is established that the technology and basic model of critical thinking involves the presence of three phases: challenge; perception; reflection. This model is organized in a strict sequence and guarantees the expected result in the students' actions. The developed technologies of critical thinking can be used both in individual stages of work and in their totality.

Key words: development of critical thinking, students, English language classes, comprehension, reflection.

УДК 37.091:81

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.13>

Мудра С.В.,

канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри мовної підготовки
Київського інституту Національної
гвардії України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Зміни, що відбуваються в суспільстві охоплюють всі сфери життєдіяльності людини, стрімке зростання потреб соціуму та суспільства впливає на необхідність високої якості підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Сучасний фахівець має бути відповідальним за результат своєї діяльності, бути конкурентоспроможним, реагувати на стрімкі зміни у сфері професійної діяльності зокрема та суспільства взагалі. Результатом є підвищення вимог до якості професійної підготовки фахівців.

Швидке зростання світової економіки країни веде до необхідності появи конкурентоспроможних підприємств, що мають не тільки новітнє

технічне обладнання, але й розгалужені міжнародні зв'язки. Взаємодія національних економічних систем обумовлює необхідність високої якості підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчив, що деякі питання щодо формування критичного мислення висвітлювалися у науковій літературі. Так, перспективи розвитку критичного мислення для навчання та викладання висвітлено Х. Смітом, Б. Каргером, В. Піком, Ф. Паасом, В. Брукліном, теоретичні аспекти формування критичного мислення представлено Д. Халперн та Д. Дан, формування критичного мислення для інженерів розроблялося Р. Нівохнером.

Разом із тим, потенціал занять англійської мови для розвитку критичного мислення недостатньо висвітлено в науковій літературі, що і є **метою нашої публікації**.

Виклад основного матеріалу. Сучасний спеціаліст – це насамперед фахівець, який володіє такими професійними та особистісними якостями, як незалежність, уміння критично та нестандартно мислити, а також постійно самовдосконалюється у професійній та особистій сфері.

Завдання сучасних закладів вищої освіти полягає в пошуку ефективних методів і технологій навчання, спрямованих на професійний розвиток здобувачів освіти. Необхідно зазначити, що традиційні методи навчання не завжди враховують особливості майбутньої професійної діяльності, недостатньо розвивають комунікативні здібності студентів, необхідні їм для того, щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Розвиток особистості студента є складним процесом, який вимагає організації, планування та створення необхідних умов для формування знань, умінь та навичок та їх гармонійного поєднання.

Період навчання у закладі вищої освіти можна вважати періодом саморозвитку таких якостей як самостійність, вміння працювати в колективі, враховуючи та поважаючи чужу точку зору чи думки, критичне ставлення до отриманої інформації, вміння зважено приймати рішення.

Всі ці якості необхідні для професійного та особистісного зростання студента та є компонентами критичного мислення, одного з найважливіших складових сучасної освіти в цілому.

Зазначимо, що теорія розвитку критичного мислення в освітньому процесі виникла давно: передумовами цієї теорії були такі стрімкі зміни в суспільстві як інформатизація та велика кількість інформації, технічний прогрес, які відбиваються не тільки на освітньому процесі, але і на суспільстві в цілому. У західних країнах розвиток критичного мислення став одним з основних завдань вищої освіти з 1980-х рр.. В його основі було створення таких умов навчання, за допомогою яких би студенти університетів впевнено володіли навичками критичного мислення на високому рівні та могли відшукати шляхи вирішення найважливіших завдань у професійній діяльності [1, с. 49].

За визначенням науковців, критичне мислення – це когнітивна навичка, яка готує студентів реагувати на різні складні проблеми, які виникають у їх особистому та професійному житті. В основі критичного мислення полягають інші когнітивні навички (аналіз, інтерпретація, оцінка, пояснення, умовивід, саморегулювання).

Для усвідомлення як саме формувати навички критичного мислення у студентів-бакалаврів, необхідно висвітлити якості, властиві людині з розвиненим критичним мисленням:

- гнучкість під час виконання завдань (інтелектуальна та розумова гнучкість виявляється у готовності сприймати нові ідеї, змінювати свою точку зору, обмірковано виносити рішення);
- наполегливість під час досягнення поставлених цілей (головний чинник успішного виконання роботи – це прояв завзятості, попри складності та невдачі, навіть на початковому етапі);
- готовність виправляти помилки (особистість з розвинутих критичним мисленням вміє визнавати свої помилки, виправляти їх і робити висновки);
- чітке усвідомлення кінцевої мети своєї діяльності, що є найважливішою якістю розвиненої особистості та передбачає спостереження за собою, за перебігом своїх думок, чітке розуміння своїх дій;
- пошук компромісних рішень (включає пошук такого рішення, яке б задовольняло інтереси інших людей. Пошук компромісу – найважливіша комунікативна якість розвиненої особистості);
- готовність до планування власної діяльності (ідея готовності планування полягає у виробленні певної послідовності у своїх думках, а отже, і в роботі, вміння ставити низку досяжних поступових завдань) [2].

Отже, завданням викладача є створення дієвого навчального середовища, в якому студенти отримують активно знання та здобувають навички критичного мислення. Для цього викладачі мають ставити запитання, захочувати здобувачів освіти висловлювати різновекторні думки та залучати до виконання різних практичних завдань, які стимулюють молодих людей брати активну участь у навчанні. Викладачі мають обирати види діяльності, виходячи з рівня мислення студентів та цілей навчання курсу чи завдання.

Необхідно взяти до уваги те, що студент-початківець може не зрозуміти актуальність та практичну необхідність розвитку критичного мислення, отже для підвищення мотивації до занять необхідно навести декілька прикладів з життя.

Важливо, щоб студенти розуміли, що саме критичне мислення є вкрай важливою навичкою, яка необхідна студентам для успішного професійного зростання. З точки зору організації навчального процесу, розвиток критичного мислення має бути побудований вдумливо та цілеспрямовано, з зазначенням чітких цілей навчання. Викладач має розуміти та володіти алгоритмом заходів та методів, що сприяють розвитку навичок критичного мислення базового та вищого рівнів, а також використання новітніх технологій для реалізації заходів, що підтримують зазначені цілі навчання [4].

Технологія та базова модель критичного мислення передбачає у своєму процесі наявність трьох фаз:

- виклик;

- осмислення;
- рефлексія.

Ця модель організована у суворій послідовності та гарантує очікуваний результат у діях студентів. Розроблені технології критичного мислення можна використовувати як в окремих етапах роботи, і всіх трьох, дещо модифікуючи їх. На стадії «виклик» студенти отримують певну інформацію. Це можуть бути тексти наукових статей, відеосюжети лекцій, фрагменти фільмів, із якими студенти активно працюють, використовуючи методи порівняльного аналізу, узагальнення та інтерпретації. Загальноновизнаним є метод вільного асоціювання, що дозволяє навчити студентів мислити творчо та критично, надаючи думкам повну свободу. Вільне асоціювання застосовується для групового вирішення завдань. Командний пошук розв'язання проблем у форматі «мозкового штурму» також є ефективним на практичних заняттях.

На стадії «осмислення» інформації використовується метод ІНСЕРТ. Його основна ідея полягає в тому, що при читанні великих текстів, особливо першоджерел, з великою кількістю фактів та відомостей, студентам пропонується вести записи, використовуючи умовні знаки для позначення того, що суперечить їхнім уявленням, що є цікавим та несподіваним, про що виникло бажання дізнатися більше. Метод сприяє розвитку аналітичного мислення та сприяє кращому розумінню матеріалу. Викладачі можуть розвивати у своїх студентів навички критичного мислення, використовуючи також онлайн-інструктори. Поряд з цим, вправи на рефлексію надають студентам можливість оцінювати своє навчання та прогрес протягом семестру [3].

Ефективним вважаємо також такі методи як «ключові слова» та синквейн або «вірш, написаний за певними правилами». Так, ключові слова сприяють активізації уваги під час роботи з текстом оригіналу, здатності осмислити суть питання. Метод синквейн використовується як спосіб синтезу матеріалу, що дозволяє розвивати здатність синтезувати та резюмувати інформацію, викладати думку в кількох значущих словах, коротких висловлюваннях. Це є ефективним прийомом розвитку рефлексивних здібностей студента [2].

Щоб підвищити рівень критичного мислення, студенти мають виконувати завдання на рефлексію, для чого цитують матеріали курсу, які допомогли їм покращити свої знання та мислення. Для цього можна використовувати Google Doc, функцію спільної роботи в Canvas, ведення щоденника, де вони будуть розмірковувати про те, що вони вивчають, описувати прогрес, якого вони досягли під час навчання, посилатися на матеріали курсу, які є найбільш актуальними для них [6].

Рецензування навчальної літератури вищезазначеним способом дозволяє студентам розвинути комунікативні навички, надаючи відгуки про роботу одногрупників, відкриваючи студентам альтернативні перспективи пошуку та аналізу інформації. При проведенні таких заходів, у деяких випадках доцільно забезпечити анонімність студентів, підвищуючи ймовірність того, що студенти будуть більш відвертими у своїх відгуках. Для цього можна використовувати функцію призначення рецензування у Canvas та вручну або автоматично формувати групи рецензування. Зазначені групи можуть бути анонімними або відображати імена студентів [5].

Поряд з цим для розвитку критичного мислення студентів доцільно також використовувати дискусійні форуми, які дозволяють студентам спілкуватися зі своїми одногрупниками, відповідати на питання, які вимагають від них демонстрації навичок критичного мислення як на низькому, так і на високому рівні, та аналізувати зміст курсу.

Висновки. Отже, підсумовуючи, зазначимо, що підвищення ефективності професійної підготовки студентів тісно пов'язано з розвитком критичного мислення. Розвиток критичного мислення студентів сприяє здійсненню професійної діяльності в умовах високої конкуренції, невизначеності, швидко мінливої інформації, формують уміння аналізувати проблему та приймати швидкі та правильні рішення, бути відповідальним за якість робіт, що виконуються, виправляти власні помилки, виявляти комунікативні здібності, вміти працювати в команді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Fogler Scott H. *Strategies for Creative Problem Solving* (3rd Edition). 2013. 356 P. <http://www.umich.edu/~scps/html/probsolv/strategy/crthink.htm>]
2. Halpern D. F., Dunn D. S. *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*. 2022. 428 p. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003025412/thought-knowledge-diane-halpern-dana-dunn>
3. Kuhn D. *Developmental perspectives on teaching and learning thinking skills*. 2000. P. 9–27.
4. Niewoehner, R. *Critical Thinking in the Engineering Enterprise*. *PE*. 2008. P. 16–17. URL: http://www.criticalthinking.org/files/Niewoehner_2008.pdf
5. Paulus P. B. *Groups, teams, and creativity: The creative potential of ideagenerating groups*. *Applied Psychology: An International Review*. 2000. 49 (2). P. 237–263. / <https://psycnet.apa.org/record/2000-15371-002>
6. Roediger, H., Agarwal, P. K., McDaniel, M. A., McDermott, K. B. *Test-enhanced learning in the classroom: Long-term improvements from quizzing*. *Journal of Experimental Applied Psychology*. 2011. 17. P. 382–395. doi:10.1037/a0026252/ <https://www.apa.org/pubs/journals/xap>